

552022

homelands

Podom

Zov

Eni

Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU

Glavna urednica / Editor-in-Chief
Mirjam Milharčič Hladnik

Odgovorna urednica / Editor-in-Charge
Marina Lukšič Hacin

Tehnični urednik / Technical Editor
Tadej Turnšek

Gostujoča urednika tematskega sklopa / Guest Editors of Thematic Section
Miha Zobec in / and Ulf Brunnbauer

Mednarodni uredniški odbor / International Editorial Board
Synnove Bendixsen, Ulf Brunnbauer, Aleš Bučar Ručman, Martin Butler, Daniela I. Caglioti,
Jasna Čapo, Donna Gabaccia, Jure Gombač, Ketil Fred Hansen, Damir Josipovič,
Aleksej Kalc, Jernej Mlekuž, Claudia Morsut, Ihklas Nouh Osman, Nils Olav Østrem,
Lydia Potts, Maya Povrzanović Frykman, Francesco della Puppa, Jaka Repič,
Rudi Rizman, Matteo Sanfilippo, Annemarie Steidl, Urška Strle, Kristina Toplak,
Adam Walaszek, Rolf Wörsdörfer, Simona Zavratnik, Janja Žitnik Serafin

Lektoriranje in korektura / Copyediting and proofreading
Jana Renée Wilcoxon (angleški jezik / English)
Tadej Turnšek (slovenski jezik / Slovenian)

Oblikovanje / Design
Anja Žabkar

Prelom / Typesetting
Inadvertising d. o. o.

Izdala / Published by
ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, Založba ZRC /
ZRC SAZU, Slovenian Migration Institute, Založba ZRC

Tisk / Printed by
Birografika Bori, d. o. o.

Naklada / Printum
150

Naslov uredništva / Editorial Office Address
INŠTITUT ZA SLOVENSKO IZSELJENSTVO IN MIGRACIJE ZRC SAZU
p. p. 306, SI-1001 Ljubljana, Slovenija
Tel.: +386 (0)1 4706 485; Fax +386 (0)1 4257 802
E-naslov / E-mail: mgliha@zrc-sazu.si
Spletna stran / Website: <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands>
<http://twohomelands.zrc-sazu.si>

©2022 avtorji in / authors and ZRC SAZU

PRVA GENERACIJA RUSKE EMIGRACIJE NA SLOVENSKEM: PREDSTAVNIKI RUSKE INTELIGENCE

Igor GRDINA¹, Neža ZAJC¹¹

COBISS: 1.01

IZVLEČEK

Prva generacija ruske emigracije na Slovenskem: predstavniki ruske inteligence
Članek obravnava intelektualno elito ruskih priseljencev v Slovenijo med obema svetovnjima vojnama, ki je predstavljala prvo generacijo ruske emigracije. Ob orisu širšega zgodovinskopolitičnega ozadja v tedanji Sloveniji in Jugoslaviji prispevek prikaže usode in delovanje nekaterih vidnih predstavnikov, ki so med drugim tudi vplivali na takratno slovensko kulturno dogajanje. Izpostavljeni so J. V. Spektorski, A. Bubnov in A. V. Isačenko, ki so s svojo akademsko dejavnostjo v mnogočem obogatili in razširili slovensko kulturno zavest. V razpravi so njihova dela podrobneje predstavljena.

KLJUČNE BESEDE: ruska emigracija v Sloveniji, inteligenca, ruska matica, ruska kultura, univerza v Ljubljani

ABSTRACT

First-Generation Russian Emigrants to Slovenia: Representatives of the Russian Intelligentsia

The article deals with the intellectually elite first generation of Russian emigrants to Slovenia between the two world wars. Along with an outline of the broader historical and political background in then Slovenia and Yugoslavia, the article presents the destinies and activities of some prominent representatives who, among other things, also influenced the Slovenian cultural events at the time. It highlights E. V. Spektorski, A. Bubnov, and A. V. Issatchenko, who greatly enriched and expanded Slovenian cultural consciousness through their academic activity. This investigation also presents their works in more detail.

KEYWORDS: first-generation Russian immigrants, Russian intelligentsia, University of Ljubljana, "Russian Matica", Russian culture, Slovenia

¹ dr. slovenščine, dr. zgodovine, ZRC SAZU, Inštitut za kulturno zgodovino, Ljubljana; grdina_igor@siol.net

¹¹ dr. zgodovine, ZRC SAZU, Inštitut za kulturno zgodovino, Ljubljana; neza.zajc@zrc-sazu.si; ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5220-3553>

UVOD

Prvi ruski emigranti – inteligenti

Za predhodnika prve generacije ruskih emigrantov, ki je bil obenem viden predstavnik tedanje ruske inteligence, bi lahko imeli Petra Bergardoviča Strujeva, ki se je od poznih 90. let 19. stoletja nahajal v različnih mestih Zahodne Evrope (od nemških mest in Londona do Švice). Čeprav bi lahko pred njim imenovali že nekatere druge ruske intelektualce, ki so odločilno izoblikovali svoj svetovni nazor v interakciji z lastno izkušnjo bivanja v tujini, kot so bili pesnik F. I. Tjutčev, pisatelj A. P. Čehov in A. I. Hercen, je Struve s svojimi radikalnimi političnimi pogledi svojo emigracijo neposredno povezoval tudi z liberalističnim gibanjem. V bistvu pa se zdi, da se je dokončno tudi bolje identificiral zunaj Rusije z odločitvijo ustanovitve emigrantskega časnika »Osvobojenje«, ki naj ne bi bil le v celoti namenjen propagandi ideje konstitucionalne oblasti v Rusiji, ki ga je v resnici zgolj financirala (Pipes, 1980: 311, 318), ampak naj bi tudi predstavljal »osvobodilno gibanje«, ki ga je sam Struve vodil od leta 1899 (Pipes, 1980: 317). Leta 1901 oz. 1902 (med Švico in Stuttgartom, ob stikih s finsko opozicijo in judovsko skupnostjo je Struve torej začel izdajati neodvisen kritičen list, ki bi ga lahko opisali kot »narodni forum mnenj« (odprt tako za delavce kot za revolucionarno inteligenco) in ki je vključeval avtorje, kot sta bila M. Gorki in A. P. Čehov (Pipes, 1980: 318, 315). Takšna usmeritev ruske inteligence je tako ustrezala sodobni ruski opredelitvi inteligence, ki naj bi bila »nujni sestavni del vsake intelektualne plasti, obenem pa mora dopuščati svobodno etično samoopredelitev svojih članov« (Sokolov, 2005: 66–67).

Kmalu po koncu prve svetovne vojne se je izkazalo, da je prostor Jugoslavije morda najbolj primeren za tiste ruske emigrante, ki so imeli izrazito intelektualno perspektivo, to pomeni, da je njihova dejavnost izpolnjevala svoj namen in tudi našla odziv v ustreznih ruskih prejemnikih, obenem pa je pričala o določeni literarni plodnosti in širini. Profesorja Vasilija V. Zenkovskega v emigracijo niso prisilila le čustva pravoslavne bližine, ampak morda tudi posebna indiferentnost do političnih interesov (ob naraščanju problematične situacije med rusofobstvom in ukrajinskim separatizmom), ki se je izkristalizirala po revoluciji leta 1917 v Rusiji in padcu oblasti Pavla Skoropadskega. Leta 1919 se je ustalil v Jugoslaviji. Med profesuro na Beograjski univerzi (1920–1923) je ob predavanjih filozofije izoblikoval temeljne postavke svojih historiozofskih pogledov, zlasti med predavanji, ki jih je imel za rusko-srbske študente na temo »Kritika evropske kulture pri ruskih mislecih« in ki so bila objavljena leta 1922 v Zagrebu pod naslovom »Ruski misleci in Evropa« (Zenkovski, 1999a: 8).

Z Zenkovskim se je tedaj deloma ujema eden najpomembnejših ruskih filozofov prve polovice 20. stoletja, Nikolaj Berdjajev, s katerim sta si delila temeljno misel o kritiki evropske filozofije in tematizacijo krize evropske kulture. Po mnenju Zenkovskega naj bi bila Evropa sposobna zaceliti svojo brezpočelnost (»Vsaka kultura je religiozna.« – Zenkovski, 1997: 327) zgolj z upoštevanjem ruskih osnov kulturnosti.

Berdjajev pa je trdil nekoliko drugače, in sicer, da razdrobljenost Poljske in Srbije kliče k obravnavi slovanske ideje, katere duhovna osnova bi morala biti dovolj široka, da bi vsebovala več religioznih tipov (s preseganjem ruskega religioznega nacionalizma) (Berdjajev, 2005: 202). Izpostavil je, da se je znotraj slovanstva zgodil trk Zahoda in Vzhoda: če se je slovanski Zahod čutil bolj civiliziranega in nosilca enotne evropske kulture, je slovanski Vzhod naproti Zahodu ponudil povsem svoj duhovni tip kulture in življenja (Berdjajev, 2005: 228). Jima ne bi zoperstavilo Omenjena trenja so poseben razvoj in ostrino doživela v Jugoslaviji ter na takratnem ozemlju današnje Slovenije, kjer so prav ruski inteligenti našli svojo »drugo domovino«. V pričujočem besedilu želiva opozoriti na usode treh dejavnih predstavnikov ruske inteligence, ki na Slovenskem niso zgolj razvili svojih zaradi emigracije zaustavljenih intelektualnih sposobnosti, ampak so tudi zaznamovali kulturno in akademsko sfero na naših tleh.

RUSKA EMIGRACIJA V SLOVENIJI (ZGODOVINSKO-POLITIČNE RAZMERE)

V času obstoja avstro-ogrske monarhije je slovenski prostor, ki so ga odločnejši modernizacijski procesi – zlasti industrializacija – zajeli razmeroma pozno, množično emigracijo poznal večinoma kot enosmeren proces: iz njega so se ljudje izseljevali. V zadnjih desetletjih 19. stoletja, ko je emigracija pobrala več kot polovico naravnega prirasta (Gestrin in Melik, 1966: 243), jih je največ odšlo v Združene države Amerike, mnogi delavci so se podali v Vestfalijo in severno Loreno, ki sta bili del Nemškega cesarstva (delavci, obrtniki), manjše skupine pa so se bodisi začasno bodisi za stalno preselile na Hrvaško, v Rusijo (več srednješolskih profesorjev) in v Egipt (dojilje s Primorske). Le v Primorju in v krajih ob železnicah so se ljudje tedaj – pa tudi že prej – soočali tudi s priseljenci. Tako je v Gorici leta 1836 umrl Karel X., ki je skupaj s svojimi bližnjimi ter ministrom dvora pokopan v frančiškanskem samostanu v Kostanjevici – kot edini francoski monarh, ki ne počiva v svoji domovini. Na Slovenskem je bilo ob začetku prve svetovne vojne večje število beguncev, ki so se na jug avstro-ogrske monarhije umaknili pred vojaškimi operacijami v Galiciji. Ko se je leta 1915 fronta pomaknila proti vzhodu, so se začeli vračati na svoje domove. Podobno je bilo v zadnjih mesecih prve svetovne vojne s slovenskimi begunci, ki so bili preseljeni v notranjost zaradi bojišča z Italijo ob reki Soči.

Prihod emigrantov iz Rusije po prvi svetovni vojni je bil potemtakem za slovenski prostor kar precejšnja novost. Če so begunci iz nekdanjega carstva, ki jih je Kraljevina SHS sprejela v znatnem številu, sprva računali, da se bodo prej ali slej vrnili v domovino, so pozneje ugotovili, da bodo morali v krajih, kamor so se preselili, ostati. Jugoslovanska država je Ruse, ki niso mogli živeti pod boljševiško oblastjo, sprejela z odprtimi rokami. Zlasti v Srbiji je bilo čutiti veliko hvaležnost do državljanov nekdanjega carstva zaradi podpore Nikolaja II. in njegove vlade uradnemu Beogradu v

dramatičnih poletnih dneh 1914, ko se je Avstro-Ogrska odločila uporabiti sarajevski atentat kot izgovor za začetek vojnega pohoda proti jugovzhodu.

Toda tudi v Sloveniji je bilo zaznati podobna čustva. Tako je nekdanji ljubljanski župan Ivan Hribar ob svojem prvem sestanku z Nikolo P. Pašičem na ladji, ki je vrsto pomembnih graditeljev Jugoslavije jeseni 1918 peljala na Krf – od koder so se potem odpravili v Beograd – posebej poudaril, da je treba Rusiji izkazati hvaležnost za njeno ravnanje v zadnjih dneh miru leta 1914 in potem v vojni. Menil je, da bi Nemčija in Avstro-Ogrska dosegli cilje svoje ekspanzionistične politike, če se jima ne bi zoperstavilo carstvo Romanovih. Slovenski politik je svojemu srbskemu kolegu dejal, »naj naša država pred vsem svetom pokaže svojo etiško vrednost na ta način, da se Rusiji tudi v njenem bednem stanju izkaže hvaležno s tem, da skrbi za njene begunce, te najbednejše od bednih« (Hribar, 1984: 333). Hribar, ki se je kot vnet zagovornik harmoničnega sodelovanja med slovanskimi narodi in državami pred prvo svetovno vojno sestal z vrsto pomembnih politikov v Sankt Peterburgu – sprejel ga je celo zunanji minister Sergej Dmitrijevič Sazonov – je bil tedaj prepričan, da je Leninov režim le začasen. Pašiču je dejal, da je Rusija zaradi njega sicer ohromljena, ni pa mrtva. Menil je celo, da bi bilo treba v jugoslovanske šole uvesti obvezen pouk ruščine, s čimer bi onemogočili nemški duhovni vpliv na prebivalce nove države (Hribar, 1984: 332). Pozneje, na predvečer druge svetovne vojne, je Hribar, ki se je tedaj že bližal devetdesetemu letu svojega življenja, v Sovjetski zvezi uzrl celo naravno naslednico Rusije: kljub odklonilnemu stališču do komunistične oblasti je bil prvi podpisnik vloge za dovolitev ustanovitve društva, ki bi gojilo stike z velesilo na vzhodu. Toda oblastem jugoslovanske kraljevine, ki so šele leta 1940 priznale vlado v Moskvi, se je to zdelo preveč in niso izdale dovoljenja za takšno organizacijo – pa čeprav je bil prvopodpisnik vloge eden največjih slovenskih in jugoslovanskih patriotov (Vidmar, 1985: 535, 536).

Za solidarnost z ruskimi begunci so se v Sloveniji po prvi svetovni vojni najbolj zavzemali liberalci, saj so v carstvu Romanovih videli nekakšnega botra kraljevine Karađorđevićev. Prav tako so cenili, da tudi republika, ki jo je leta 1917 razglasil Aleksander Fjodorovič Kerenski, ni sklenila separatnega miru z Nemčijo in Avstro-Ogrsko. Prvi zunanji minister začasne vlade Pavel Nikolajevič Miljukov je po propadu ruske monarhije govoril o potrebi ustanovitve Jugoslavije, ki naj bo čvrst branik pred aspiracijami uradnega Berlina v jugovzhodni Evropi (Vošnjak, 1928: 173, 174). Med politiki velikih sil se dotlej še nihče ni tako odločno izrekel za oblikovanje nove države na robovih Srednje Evrope in Balkana. Hribar je o tem zapisal:

Ker se Nemcem ni posrečilo vreči Slovanstvo v odprtem boju ob tla, zasnovali so peklenski načrt, da to dosežejo s pomočjo nenacionalnih ruskih revolucionarjev. Srca so se nam trgala, ko smo videli, kakšnim nepopisnim mukam so bili vsled te perfidnosti Viljemove politike [tj. politike nemškega cesarja Viljema II.] izpostavljeni najboljši sinovi ruskega naroda. Pa vendar so ravno ti dogodki bili potrebni, da je prišlo poveličanje Slovanstva, in – da je prišlo naše odrešenje. Da ni bilo ruske

revolucije, bila bi namreč carska vlada leta 1917. po vsej verjetnosti sklenila mir. [Zedinjenje Jugoslavije in neodvisnost Češkoslovaške sta postala mogoča] le z rusko revolucijo. In v tem se je perfidna Viljemova politika vrezala. (Hribar, 1984: 327, 328)

Mnogi slovenski liberalci sicer niso bili tako radikalno rusofilski, toda vseeno so razmišljali v podobni smeri. Od tod je razumljivo njihovo razumevanje za emigrante iz carstva Romanovih in republike Aleksandra F. Kerenskega – ob hkratnem nerazpoloženju do boljševikov. Toda tudi nekateri liberalci so menili, da je Jugoslavija tistim ruskim emigrantom, ki jim je pustila uniformo in jih do leta 1922 angažirala v obmejni straži, dopustila preveč. Nekatere enote vojske Petra Nikolajeviča Wrangla so dejansko ostale pod nekakšnim avtonomnim poveljstvom častnikov, ki so jih vodili v državljanskem spopadu; njihovi pripadniki so celo smeli obdržati lastne uniforme. Vojaki in oficirji bele armade so bili po letu 1924, če so služili v vnovič vzpostavljeni obmejni straži, povsem integrirani v jugoslovanske strukture. Morali so se naučiti srbskega jezika in ga potem tudi vsakodnevno uporabljati (Perovšek, 2015: 9–18).

Katoličani, ki so bili vodilna politična sila v Sloveniji, so bili do ruskih – po veroizpovedi seveda pravoslavnih – beguncev bolj zadržani, čeprav ni mogoče reči, da bi jim bili vseprek nenaklonjeni. Med emigranti in prevladujočo politično grupacijo v Sloveniji sta bila dva mostova: na eni strani izpolnjevanje krščanskih načel in na drugi strani tudi odločno nasprotovanje komunizmu. Bojeviti ateizem boljševikov je med vsemi kristjani vzbujal odpor. V nasprotovanju komunistični protiverski politiki so ljudje različnih konfesij lahko našli skupen jezik. Ob tem pa je treba poudariti, da slovenskim katoličanom pravoslavni svet ni bil povsem tuj: že lavantinski škof Anton Martin Slomšek je leta 1851 ustanovil molilno zvezo za edinost med kristjani. Pozneje je Franc Grivec postal velik poznavalec vzhodnega krščanstva, ki so mu sledili tudi mnogi drugi. Grivec je bil eden najpomembnejših teologov, ki se je živo zanimal za pravoslavje, zlasti za rusko duhovno misel (Zajc, 2014: 195–219). O slednjem priča njegova teološka dejavnost, pa tudi njegova korespondenca, ki do danes ostaja v rokopisu (Rokopisna zapuščina Franca Grivca, b. l.). Njegova znanstvena dejavnost na področju staroslovanske pismenosti je prinesla rezultate, ki so v cirilo-metodijskih študijah v mnogočem še danes veljavni, edinstveni in zato veljavno verodostojni (veljavni in upoštevani) v slavističnih raziskavah. Na družbenem področju pa so se njegova prizadevanja, ki niso bila povezana le z ekumenskimi težnjami, udeležila v organizaciji Velehradskih (Velehrad) kongresov, ki si jih je pravzaprav sam zamislil. Že leta 1907 je imel na prvem velehradskem kongresu govor, v katerem je drzno izpostavil dobrodošlo idejo o zbližanju Rusije s katoliškim Zahodom (Grivec, 1908: 45–55; Zajc, 2018: 902–903).

Skrb za ruske emigrante in zanimanje za pravoslavje sta bila prisotna, seveda pa drži tudi, da so si katoličani na Slovenskem predstavljali cerkveno zedinjenje v znamenju načel rimskega papeštva. To je moralo vzbujati nezaupanje pri Rusih, ki so na katoličane večinoma gledali skozi očala, kakršna so sicer nosili njim

najbolj naklonjeni liberalci. Zato tudi ni čudno, da je leta 1925 obisk ljubljanskega knezoškofa Antona Bonaventure Jegliča pri beguncih iz nekdanjega carstva – neka-teri od njih so še vedno živeli v improviziranih razmerah – sprožil malo časnikarsko vojno. Liberalci so poudarjali, da se za Ruse iskreno zanimajo samo oni, katoličani pa jih opazijo samo pred volitvami – zaradi želja po morebitnih dodatnih glasovih (Zadnikar, 2014: 41–43). Naprednjaki so v vsakem primeru skušali obdržati monopol na prijateljstvo z ruskimi emigranti. Zato so srdito reagirali na vsako zanimanje katoličanov za njihovo usodo.

Največji nasprotniki ruskih beguncev so bili skrajni levičarji. V Tretjo internaci-onalo vključeni komunisti, ki so po onemogočenju javne propagandne dejavnosti (1920) ter odvzemu poslanskih mandatov njihovim predstavnikom in po prepovedi njihovega organiziranja (1921) delovali v ilegali, so v prišlekih s področja propad-lega carstva Romanovih videli zgolj okorele zagovornike »starega reda«. Zato so jim nasprotovali. Nikakor niso hoteli razumeti, da je ruska emigracija precej heterogena. Poleg monarhistov so se v Kraljevino SHS zatekli tudi pripadniki inteligence, ki je bila do carskega režima kritična, ter tudi ljudje, katerih kariere so doživele višek v času začasne vlade leta 1917.

ALEKSANDER BUBNOV

Kontraadmiral Aleksander Dmitrijevič Bubnov (1883–1963),¹ ugleden ruski vojak, ki je sčasoma našel drugi dom v Sloveniji, je do svojega čina prišel v času vzpona Aleksandra Fjodoroviča Kerenskega. V zadnjih dneh pred oktobrskim prevratom 1917 je celo postal prvi človek pomorskega direktorata v štabu vrhovnega povelj-nika oboroženih sil republike (Smele, 2015: 231). To pomeni, da je užival popolno zaupanje republikancev, ki so vodili rusko državo tik pred Leninovim prevzemom oblasti. Čeprav je v svojih spominih pozneje pisal priznavalno o generalu Lavru Geor-gijeviču Kornilovu, ga poleti 1917 očitno ni podpiral. Kljub službovanju v carskem vrhovnem poveljstvu med prvo svetovno vojno in poznejši profesorski karieri na pomorski vojaški akademiji Kraljevine SHS oziroma Jugoslavije nikakor ni mogel biti zagrizen monarhist. Politično je očitno stal levo od svojega osebnega prijatelja, admirala Aleksandra Vasiljeviča Kolčaka, ki se je razšel s Kerenskim, hkrati pa je bil desno od generala Antona Ivanoviča Denikina, s katerim ni mogel najti soglasja v okviru belega gibanja. Skrajni levičarji so bili razburjeni, ker je Peter Bergardovič Struve, eden od intelektualnih voditeljev ruske emigracije, tudi ljubljanske časnikarje opozarjal na to, da je na evropskem vzhodu za velik del emancipacijskih premikov, ki jih je Zahodu uveljavila francoska revolucija, poskrbel že stari režim v času Aleksan-dra II. To je zlasti veljalo za odpravo tlačanstva. Komuniste je seveda zelo peklo, da je

1 V članku ne navajava dodatnih biografskih podatkov, saj sta bili o A. D. Bubnovu izdani obsežna monografija (Grdina, 2017) in biografska razprava (Zajc, 2010).

imel Struve revolucionarno Rusijo za »pijanega Helota«, Evropo pa je posvaril pred kakršnim koli popuščanjem komunizmu (Jenštrle, 1976: 102, 103). Najradikalnejši marksisti so se velikemu mislecu maščevali tako, da so preprečili njegova predavanja na univerzi v Beogradu, vendar s tem niso mogli izničiti tehtnosti njegovih misli (Pipes, 1980: 420–422). Lahko so jih samo začasno preglasili.

V Sloveniji so se najhitreje ustalili tisti Rusi, ki so se v domovini uveljavili v poklicih, po kakršnih dotlej na sončni strani Alp ni bilo povpraševanja. Poleg položajev, ki jih je bilo treba zapolniti zaradi pospešenih modernizacijskih procesov – industrija je zaradi gospodarske zaostalosti južnoslovenskega prostora po letu 1920 doživela skokovit razmah – je ustanovitev narodne države Slovencev, Hrvatov in Srbov odprla mnogo službenih mest, ki prej sploh niso bila potrebna. Če so bili vojaki izpostavljeni političnim, graditelji železnic pa ekonomskim konjunkturnim nihanjem, so lahko nekateri Rusi računali na solidno eksistenco v novi domovini. Ustanovitev univerze v Ljubljani leta 1919 je odprla vrata zaposlitvi vrste univerzitetnih profesorjev. Med njimi so bili tudi zadnji rektor univerze svetega Vladimirja v Kijevu, Jevgenij Vasiljevič Spektorski (1875–1951), profesor zgodovine in medievalist Nikolaj Mihajlovič Bubnov (1858–1943), ekonomist Aleksander Dmitrijevič Bilimovič (1876–1963), ki je imel dovolj vidno vlogo v belem gibanju v času sprva uspešne kampanje generala Denikina, ter vrsta drugih strokovnjakov. Za slovenski prostor so bili ti znanstveniki dobrodošli v dvojnem pogledu: bili so že uveljavljeni strokovnjaki, prav tako pa ni bilo nepomembno, da so prinesli s seboj izkušnjo drugačne tradicije od tiste, ki se je razvijala v Srednji Evropi. Ljubljanska univerza, ki je bila vsaj v nekaterih disciplinah glavna dedinja starejše ruske vrstnice v Kijevu, je tako dobila akademsko širino in široko razpredene stike z znanstveno srenjo.

EVGENIJ SPEKTORSKI

Zagotovo so bila leta v Sloveniji vsaj za Spektorskega in Bilimoviča vrhunec njune dejavnosti. Prvi je v Ljubljani izdal svojo enciklopedično *Zgodovino socialne filozofije* ter se posvetil študiju pomembnega političnega misleca z začetka 18. stoletja, Franca Alberta Pelzho(f)ferja (1643/1645–1710) z gradu Kamen pri Novem mestu, ki je s svojimi strogimi pravosodnimi nazori sooblikoval slovensko univerzitetno pravo (menil je, da je spreminjanje zakonov sicer zlo, vendar je včasih neizogibno), drugi pa je za seboj zapustil tradicijo široke ekonomske misli.

Poleg tega je Spektorski od leta 1930 vodil Rusko matico, ki je predstavljala eno najpomembnejših kulturno-izobraževalnih organizacij ruskih emigrantov v Jugoslaviji. Ruska matica je bila osnovana v Ljubljani, pri čemer se je zgledovala po Maticah v drugih slovanskih deželah, ljubljanski pa so sledile njene »sestre« drugod po Sloveniji in Jugoslaviji (v Mariboru, Zagrebu, Novem sadu, Užicu, Somborju itd.). Ustanovitelj Ruske matice Bilimovič jo je slikovito poimenoval »dete slovenske revščine« (Mihalčenko in Tkačenko, 2009: 19). Ruska matica je bila izrazito

nacionalno usmerjena, tako po svoji dejavnosti kot tudi po svoji sestavi. Njeni člani so bili najvišji predstavniki različnih društev in skupin »beguncev« iz Rusije (Zadnikar, 2015: 111–113). Najbolj dejavna je bila ljubljanska sekcija, *Društvo ruskih akademikov v Kraljevini SHS*. Najpomembneje pa se zdi, da je Ruska matica s svojim kulturnim udejstvovanjem in organiziranjem dogodkov pritegnila tudi mnoge slovenske in jugoslovanske intelektualce.

Spektorski, po izobrazbi pravnik (Zenkovski, 1999b: 527) in strokovnjak za državno pravo, je v Ljubljani vodil slovensko Društvo za filozofije prava in sociologije. Bil je profesor na Univerzi v Beogradu in v obdobju 1931–1945 profesor pravosodja, ki je predaval javno pravo in pravno filozofijo na Pravni fakulteti tedaj mlade ljubljanske univerze (vse do konca svojega bivanja v Sloveniji, ko jo je zapustil in odšel – dobesedno peš – v Italijo). Spektorski je enaindvajset let živel v emigraciji. V času, ki ga je preživel v Sloveniji, je postal eden izmed vodilnih predstavnikov ruske inteligence pri nas. Zanimal se ni samo za pravo in filozofijo, ampak je nadvse cenil tudi književnost, preučeval pa je tudi zgodovino krščanske duhovne misli. Svoje izsledke je strnil v besedilo o zgodovini filozofije 17. stoletja z naslovom »O socialni fiziki«. Zaradi razprave »Krščanstvo in Evropa« bi ga lahko imeli ne samo za ruskega začetnika raziskav o antropologiji, ampak tudi za »filozofa kulture« (Bicilli, 1996: 224), saj je v njej razvijal misel o tem, da je sama ideja kulture organsko povezana s krščanstvom, ki naj bi oznanjalo zmago Sina Božjega nad naravo, krščanska umetnost pa naj bi bila nadnaravna (Spektorski, 2013: 56–58, 169). Razprava je bila prvič izdana v obliki knjige v Pragi leta 1925. Njegova dela so se odlikovala s tenkočutno pozornostjo, s katero je obravnaval človeška prizadevanja za vzpostavljanje reda (postavljanje pravil, zakonodaje, normativov) na eni strani, ter z zavzetim socialnim čutom na drugi strani. Zanimali pa so ga tudi robovi človeškega mišljenja in zavedanja, kar ga je kot avtorja v mnogem približevalo teološkim in humanističnim študijam. V svoja predavanja na Ljubljanski univerzi je namreč vključeval tudi osnove cerkvenega prava, sociologije in ekonomije, pa tudi antropološko-humanistična opazanja, s katerimi je spodbujal študente k zahtevnim diskusijam.

Spektorski je v Ljubljani uspel izdati zanj zelo pomembno delo *Zgodovina socialne filozofije*. V rokopisu, ki se nahaja v Inštitutu za raziskave Vzhodne Evrope na Univerzi v Bremnu, je ostal prvoten naslov »Uvod v zgodovino sociologije«, vključeval pa je poglavja »Predgovor«, »Viri in usoda sociologije«, »Naloge sociologije«, »Metodologija sociologije«, »Splošna sociologija« in »Specialna sociologija« (Mihalčenko, 2014: 177–193, 180–181). Njegova knjiga *Zgodovina socialne filozofije* (1932/1933) je bila zaradi avtorjeve erudicije enciklopedično dosledna, podatkovno bogata in kulturološko široka. V Ljubljani pa je napisal tudi svoje memoarno delo, spomine na »ljubljska leta«, ki so ostali v rokopisu (Spektorski, 2018, 2019).

Zahvaljujoč osnovam ekonomije, ki so bile podane v njegovih predavanjih, sta se z vedo o gospodarjenju seznanila dva pozneje zelo uveljavljena strokovnjaka, profesor georgetownske univerze Ciril Žebot (1914–1989) in nikoli utišani kritik komunističnih gospodarskih eksperimentov Ljubo Sirc (1920–2016). Kolikor ju je

mogoče šteti za učenca Spektorskega, je povsem nazorno, da je njegova filozofsko-družbena misel predstavljala posebno smer primerjalne filozofije in jo je mogoče celo razumeti kot prvo »šolo ruske socialne misli«.

A glede na to, da sta bila Spektorski in Bilimovič zelo različno usmerjena, je mogoče reči, da Bilimovič sicer ni osnoval lastne šole, zato pa je svojim učencem dal sijajne osnove za nadaljnje raziskovalno in pedagoško delo.

Spektorskega pa se je močno dotikalo tudi literarno dogajanje, in veliko sil je vložil v to, da bi se Slovenci začeli navduševati nad ruskimi literarnimi umetninami in obratno, da bi se Rusi začeli zanimati za slovensko kulturno vrenje. Zdi se, da si je želel zblížati rusko in slovensko kulturno zavest. Spektorski je bil tisti, ki je povabil Ivana Aleksejeviča Bunina (1870–1953) v Ljubljano, čeprav jo je ta na koncu obiskal zaradi posredovanja A. V. Maklecova, tajnika Ruske matice v Ljubljani (Bakunec in Morozov, 2018: 312). Teklo je leto 1933, ko je postalo znano, da bo Bunin nagrajenec Nobelove akademije za književnost. Zato je bilo razumljivo, da bi bil njegov obisk Ljubljane tudi za Slovence pomemben kulturni dogodek. Žal pa Bunin ni prišel, a vseeno se je 23. februarja v Inštitutu francoske kulture v Ljubljani odvil literarni večer, ki je bil posvečen Ivanu Buninu. Večer sta s slavnostnim nagovorom otvorila profesor Bubnov in profesor Maklecov. Spektorskega sicer ni bilo, prisoten pa je bil češki veleposlanik. Podrobnejše predavanje o Buninu je imel prof. Nikolaj Preobraženski, ki je pisatelja opisal kot »pesnika stare nacionalne Rusije in nadaljevalca v ruski literaturi svetle tradicije A. S. Puškina«. Tisti večer so brali odlomke iz Buninovih del, in vsi poslušalci so bili ganjeni od očarljive melodičnosti ruskega jezika (Buninov večer v Ruski Matici, 1934: 3).

Univerza v Ljubljani je tudi pozneje privlačila emigrante iz nekdanjega Ruskega imperija. Tako je na njej doktoriral Anatolij Ignatjevič von Špakovski (1895–1988), ki je bil kot študent filozofa Franceta Vebra (1890–1975) vrstnik pisatelja Vladimirja Bartola (1903–1967). Leta 1963 je izdal knjigo *Freedom. Determinism. Indeterminism*, ki se ponatiskuje vse do danes.

ALEKSANDER ISAČENKO

Pred drugo svetovno vojno je v Ljubljano prišel jezikoslovec in slavist Aleksander Vasiljevič Isačenko (1910–1978), ki je pozneje postal eden izmed najpomembnejših slavistov v Avstriji. Isačenko je s svojimi starši emigriral iz Rusije leta 1917. Podiplomski študij je nadaljeval v Parizu pod mentorstvom profesorjev Antoina Meilleta in Andrea Vaillanta (Brglez in Seljak, 2007: 82). Odtlej je bil tudi član lingvističnega društva v Parizu (fran. *Société linguistique de Paris*). Na Dunaju je leta 1933 uspešno zagovarjal doktorsko disertacijo z naslovom »Slovenska narečja Podjune na Koroškem« pod mentorskim vodstvom eminentnega slavista grofa Nikolaja Sergejeviča Trubeckoja (1890–1938). Slednji je Isačenko svetoval, naj s svojimi raziskavami slovenskih dialektov nadaljuje podrobneje tudi v prihodnosti. Isačenko

pa je ravno tedaj zavrnil, da bi predaval nemškimi oficirjem, zaradi česar je izgubil službo lektorja na dunajski univerzi, ki jo je opravljal od leta 1935. Tako se je res odločil, da preživi nekaj mesecev v Ljubljani, saj je že stekla dejavna korespondenca med njim in Franom Ramovšem. V Ljubljani je napisal okoli deset jezikoslovnih razprav, med katerimi so bile najboljše tri tudi objavljene. Raziskovalno delo ga je celo tako močno pritegnilo, da je na mladi ljubljanski univerzi oddal prošnjo za profesuro in slednjo tudi dobil (Derganc, 2011: 14), in sicer na osnovi zagovora dela z naslovom »Narečje vasi Sele na Rožu« (25. maja 1939). V tej pretežno fonološki raziskavi je raziskovalec sledil metodologiji ruskega strokovnjaka za letopise in starorusko literaturo in jezik, A. Šahmatova (Isačenko, 1939a: 87). Isačenko je v predgovoru, napisanem julija leta 1938 v Ljubljani, zapisal, da njegova raziskava temelji na govoru skupnosti komaj kakih tisoč duš (Isačenko, 1939a: 3) vasi Sele, ki leži v gorski kotlini, dva kilometra oddaljeni od državne meje, pod stenami Košute, 950 metrov nad morsko gladino (prim. Kotnik, 1939: 135), predgorje Karavank jo loči od Borovelj in od Drave, stik s Podjuno je zamejen z Obirjem (Bezljaj, 1939: 188). Že raziskovalčeva izbira tega osamelega okraja ga je vodila do opredelitve koroških narečnih lastnosti po kriteriju akustičnega vtisa (prim. Jesenovec, 1939: 238), kot je to utemeljil Fran Ramovš. Isačenko je narečje vasi Sele na Rožu utemeljil kot signifikanten primer odraza globalnih norm in tendenc (po terminologiji F. Ramovša) starejšega dialektološko-fonološkega ustroja slovenskega jezika (v bistvu jezika *Brižinskih spomenikov*), saj »ne smemo pozabiti, da v teh goratih krajih ne posnema sin očetovega govora, marveč vnuk posluša svoje stare starše« (Isačenko, 1939a: 46). Obenem pa se je dotaknil tudi širših kulturoloških tem, s katerimi se je srečal na terenu in ki so vključevale predvsem vpogled v funkcioniranje narečnega jezika v vsakodnevem življenju, kar je Isačenko preučeval v diahroni perspektivi. Na ta način je postal eden izmed začetnikov sociolingvističnega raziskovanja v slavistiki. Čeprav je bil Ivan Grafenauer do raziskave tudi kritičen, jo je označil kot »dragocen donesek k poznavanju slovenskih narečij na Koroškem« (Grafenauer, 1938/39: 280). Zlasti se zdi pomembno, da je Isačenko pri upoštevanju dognanj slovenskih slavistov (A. Breznika, S. Škrabca, A. Bezljaja, F. Ramovša, F. Kidriča, R. Nahtigala) pri obravnavi tega koroškega narečja izhajal iz prepričanja o evropski osnovi slovenskega jezika. Z razumevanjem vključenosti slovenščine v srednjeevropski kulturni prostor, ki jo je utemeljeval historično, je Isačenko v razvoju slovenskega glasoslovja opredelil tisto mejo kot »podlago in izhodišče« (Isačenko, 1939a: 51), ki je ležala že v jeziku *Brižinskih spomenikov*. Tovrstno razvejano raziskovanje je Isačenko vodilo do preučevanja *Brižinskih spomenikov*. To je nadaljeval v poglobljeni raziskavi, objavljeni leta 1943, s katero je razdelil slavistično strokovno bralstvo na različna gledišča opazovanja jezika *Brižinskih spomenikov*, predvsem pa je bil deležen ostrega neodobranja in kritik s strani slovenskih slavistov (Grdina, 2004: 155).

Izjemno zanimiva študija, ki jo je Isačenko napisal v Ljubljani, je bila tudi »Staroruske etude«, ki jo je raziskovalec posvetil preučevanju najstarejšemu medsebojnemu vplivanju staroruskega in staroslovanskega jezika (cerkvenoslovanskega).

Na osnovi analize znamenitega staroruskega epa »Pesnitev o pohodu Igorjevem« je problematiziral realno stanje recepcije in razumevanja omenjenih dveh jezikov (preučevanje rabe glagolskega vida imperfekta nekoč ga je vodilo do nekaterih odklonov v sodobni ruščini, kot sta dopuščeni elipsi v polni glagolski strukturi »biti« in »imeti« v sedanjiku). Na ta način je Isačenko metodološko preizkusil načelo »sinhrono v diahronem« in obratno, kar je pogosto vključeval tudi v svoje poznejše raziskave.

Tretja raziskava, ki jo je Isačenko napisal v Ljubljani, pa je še najbolj zadevala slovensko bralstvo. Razprava »Slovenski verz« je analizirala verzno vzpostavitev v slovenščini, s čimer je bila ena prvih raziskav z uporabo strukturalističnih postopkov preučevanja slovenske poezije. Njegova metoda je temeljila zlasti na prečitvi izvorov verzne grajenja na Slovenskem. Isačenko je tako odprl vprašanje o slovenski poetiki, začel pa je tudi z diskusijo, ki je v lingvistiki še dolgo zatem aktualna (prim. Abraham, 1976: 11–73). Potrebno je izpostaviti, da je svojo obravnavo razširil tudi na sodobne pesniške dosežke (S. Jenko, O. Župančič, M. Klopčič, A. Gradnik), čeprav je glavino opazovanja posvetil geniju Franceta Prešerna (Zajc, 2015: 54, 55, 61–63). To je bila prva znanstvena razprava (prim. Novak, 2005: 24), v celoti namenjena zgolj slovenskemu verzju (Isačenko, 1939a), ki je izpostavila posebne značilnosti, svojstvenosti in učinkovanja slovenske poezije ter zastavljala tudi intrigantna vprašanja glede skritih potencialov bili umetniški impulzi (Zajc, 2015: 70–76). Izsledki Isačenka glede metrike, melodike in ritma (sintaktične preobrazbe verza in evfonične lastnosti, ki ustvarjajo vtis lirike) so kazali raziskovalčevo nadarjenost za metode strukturalistične lingvistike, saj se zdi, kot da bi ta sintetiziral metode ruske formalne šole in »progressivne inovacije« Praškega lingvističnega krožka, katerega aktivni član je bil od leta 1934. Njegova opažanja so spodbujala plodno refleksijo o slovenskem razumevanju poetičnosti. Nedvomno je Isačenka mogoče šteti za pionirja ruske lingvistične misli, ki jo je skupaj z R. O. Jakobsonom, J. M. Lotmanom in V. N. Toporovim usmerjal na kompleksno področje kulturno-semiotskih strukturalističnih raziskav. Zadnja leta svojega življenja se je namenil ponovno predavati na ljubljanski univerzi kot gostujoči predavatelj, vendar je to preprečila njegova smrt na Dunaju leta 1978.

ZAKLJUČEK

Znanstveniki med ruskimi emigranti so imeli v Ljubljani ne glede na vse težave več možnosti za razvoj svojih iniciativ kot kje drugje. Majhno mesto – slovenska metropola je šele sredi 20. stoletja narasla na več kot 100.000 prebivalcev – ki je bilo razmeroma blizu državnih meja z Avstrijo in Italijo, je postalo pomembno intelektualno središče emigrantov. Slovensko narodno središče, ki je bilo do leta 1929 sedež velikega župana, pozneje pa vse do okupacije aprila 1941 upravni center Dravske banovine, se po pomenu sicer ni moglo meriti z osrednjimi žarišči delovanja porevolucijskih emigrantov (Pariz, Berlin, Praga, Beograd, Sofija), vendar po drugi strani na

njihovem zemljevidu tudi ni bilo spregledljivo. Za vrsto Rusov je Ljubljana pomenila začasno življenjsko postajo na poteh proti zahodu, za nekatere pa tudi novi dom. Zato ni presenetljivo, da so izpričani stiki emigrantov v Sloveniji s Strujejem in nobelovcem Ivanom Buninom. Vsekakor je to za slovenski prostor pomenilo veliko: ruski emigranti so mu na stežaj odprli novo okno v svet. Prav tako so vsaj nekateri prišleki tod pognali korenine: zaposleni so bili s problemi svojega novega bivanjskega okolja ter so znatno prispevali k njegovi modernizaciji.

Nič manj pomembni niso bili umetniški impulzi. Še posebej pomembno je bilo delo ruskih emigrantov v slovenskem gledališču – tako na opernem in baletnem kot tudi na dramskem odru. Po prvi svetovni vojni je bil osrednji slovenski hram boginje Talije v Ljubljani pod močnim vplivom ustvarjalcev, ki so se uveljavili že v carstvu Romanovih. Boris Vladimirovič Putjata (1871–1925) ter Marija Nikolajevna Borislavska (1890–1969), ki je v Sloveniji nastopala pod psevdonimom Nablocka, sta močno zaznamovala njegovo zgodovino. Močan vpliv ruske gledališke tradicije, ki se je v pristopu k igralski umetnosti (patos, grotesknost) in režiserski veščini močno razlikovala od srednjeevropske, je čez čas celo vzbudil nezadovoljstvo pri delu kritike. Še posebej glasno je nabrusil pero poznejši predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Josip Vidmar (1895–1992) (Vidmar, 1985: 225–226). Toda zaradi Rusom naklonjenega pesnika Pavla Golie (1887–1959), ki je vodil dramsko gledališče, izgon umetniških emigrantov z osrednjega slovenskega odra ni uspel. Na kaj podobnega v operi in baletu ni bilo mogoče niti pomisliti: brez emigrantov glasbeni teater v Ljubljani verjetno sploh ne bi mogel delovati. Čehi in Rusi, pa tudi nekateri Hrvatje so bili zanj nenadomestljivi. Prav gotovo je bila najopaznejša vloga plesalca in koreografa Petra Sergejeviča Gresserova (1894–1981), ki je na ljubljanski univerzi diplomiral iz elektrotehnike, na odru pa se je pojavljal pod umetniškim imenom Golovin. V veliki meri je bil oče slovenskega baleta. Po drugi svetovni vojni je nekaj let deloval tudi v Mariboru, kjer je v gledališču prav tako nastopalo nekaj ruskih pevcev. V Ljubljani je po letu 1945 dovolj pogosto gostoval tudi scenograf in kostumograf Vladimir Ivanovič Žedrinski (1899–1974), ki se je že prej proslavil v Beogradu in Zagrebu, kasneje pa tudi v Maroku in Franciji.

Druga svetovna vojna je bila velika preizkušnja za rusko emigracijo. V Sloveniji je večinoma ostala zvesta tako stari kot novi domovini. V Sovjetski zvezi so mnogi ruski emigranti kljub protikomunizmu uzrli naslednico svoje domovine. Četudi so s predavanji tu in tam nekateri še nastopali proti boljševiški politiki, niso bili pripravljeni podpreti večini slovanskih narodov sovražne politike Tretjega rajha. Edino vidnejšo izjemo predstavlja mariborska knjižničarka Elizabeta Obolenska (1883–1966), ki je leta 1941 posvojila smernice hitlerjanske politike in pomagala uničevati slovenske kulturne dobrine. A njen dekliški priimek Salemman nakazuje, da ni bila ruskega rodu. Prav tako se ne zdi nepomembno, da je leta 1930 – že po smrti svojega moža, kneza Borisa Aleksandroviča Obolenskega (1870–1927) – postala tašča v Gradcu rojenemu Leopoldu Josefu Küniglu (1901–1962), ki je izviral iz češke veje stare tirolske plemiške rodbine (prim. Theroff, 2019). Med pripadniki armade generala Andreja

Andrejeviča Vlasova vidnejših predstavnikov ruske emigracije v Sloveniji ni bilo. Zato pa je bil njen dovolj viden pripadnik Aleksander/Rudolf Jožef Trušnovič (1893–1954), ki je bil rojen v Postojni, vendar pa je med prvo svetovno vojno prešel na rusko stran ter se je v času državljanske vojne med boljševiki in belim gibanjem povsem solidariziral z najbolj brezkompromisnim krilom slednjega ter tudi delil njegovo usodo (za več gl. Zajc, 2011: 263–279).

Po letu 1945 se je ruska emigracija v Sloveniji zaradi svojega protikomunističnega izvora znašla v težkem položaju. Nekateri njeni pripadniki – npr. Aleksander Dmitrijevič Bilimovič – so se že pred koncem druge svetovne vojne odpravili proti zahodu, drugi pa so poskušali zaživeti pod režimom maršala Tita. Slednji je v mnogih primerih izvedel nasilno repatriacijo Rusov v Sovjetsko zvezo – ne glede na državljansko pripadnost – ki so se ji mnogi poskušali izogniti. Jevgeniju Vasiljeviču Spektorskemu in njegovi ženi so slovenski prijatelji pomagali ilegalno prečkati demarkacijsko črto med conama A in B Julijske krajine in mu tako omogočili umik v Združene države Amerike, kontraadmirala Bubnova, ki je bil do leta 1941 najuglednejši teoretik pomorskega bojevanja v Jugoslaviji, pa so zaščitili njegovi učenci. Tako je lahko zadnje obdobje svojega življenja preživel v Kranju, kjer je – kot vsestransko izobraženi in razgledani častnik iz dobe *belle époque* – na gimnaziji poučeval ruski jezik. Po sporu med titoisti in Kominformom je lahko celo navezal stike z emigrantskimi založniškimi hišami v Združenih državah Amerike ter objavil svoje spomine na službovanje v vrhovnem poveljstvu oboroženih sil imperatorja Nikolaja II. (Bubnov, 1955). Leta 1961 je napisal še uvod v slovenski prevod knjige Franka Thiessa o epskem popotovanju Drugega in Tretjega tihomorskega ladjevja na Daljni vzhod terkušimski bitki maja 1905, ki se je je na oklepnicu »Orel« neposredno udeležil. Ob tej priložnosti je opozoril na izjemen podvig smrti zapisane flote, ki se je bojevala brez najmanjšega upa zmage (Grdina, 2017: 89, 173–185).

Leto 1948 je prineslo za rusko emigracijo v Sloveniji nove preizkušnje. Spor med moskovskim in beograjskim politbirojem je precej spremenil njen položaj. Maršal Tito, ki po prepričanju velikega britanskega zgodovinarja A. J. P. Taylorja ni postal komunistični Luther (Wrigley, 2006: 229), temveč Henrik VIII. – hotel je biti svoj lastni papež – je sedaj začel poudarjati jugoslovansko neodvisnost. Vse rusko je postalo sumljivo. Tako je bil tudi na docela kulturno delovanje emigrantov vtisnjen pečat nezaželenosti. Puškinov jezik, katerega pouk je bil poprej brez dovolj usposobljenih učnih moči na široko vpeljevan v šole, je bil potem nadomeščan z angleščino in nemščino. Predvsem pa je vse rusko hitro postalo sumljivo. V takšnih razmerah je emigracija povsem izgubila tla pod nogami: obstajala je le še v obliki zasebnih povezav.

LITERATURA

- Abraham, Werner (1976). Die Rolle von Trugschlüssen in der Diachronie von Satzkonnectoren. *Opuscula slavica et linguistica. Festschrift für Alexander Issatschenko* (ur. Dieter Pohl, Nikolai Salnikov). Celovec: Verlag Johannes Heyn, 11–73.
- Bakuncev, Anton Vladimirovič, Morozov, Sergej Nikolajevič (2018). I. A. Bunin i E. V. Spektorski: perepiska (1928–1933). *Studia Litterarum* 2018/3–4, 298–315.
- Berdjajev, Nikolaj (2005). *Sud'ba Rossii*. Moskva: Izd. AST.
- Bezljaj, France (1939). A. V. Isačenko: Narečje vasi Sele na Rožu. *Ljubljanski Zvon*, 59/3, 187–189, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-HQNK6Z06>.
- Bicilli, Pjotr Mihajlovič (1996). *Mesto renessansa v istorii kul'tury*. Sankt-Peterburg: Mifril.
- Brglez, Alja, Seljak, Matej (2007). *Ruski profesorji na Univerzi v Ljubljani*, Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.
- Bubnov, Aleksandr Dmitrijevič (1955). *V carskoj stavke*. New York: Izdatel'stvo imeni Čehova.
- Buninov večer v Ruski Matici (1934). *Jutro*, 26. 2. 1934, 2–3.
- Derganc, Aleksandra (2011). A. I. Isačenko v Ljubljani. *Florilegium in honorem Alexandri Isačenko. Ad iubilaum centenarium oblatum*. Bratislava: Katedra ruskeho jazyka a literatury Filozoficka fakulteta Univerzity Komenkeho, 14–23.
- Gestrin, Ferdo, Melik, Vasilij (1966). *Slovenska zgodovina od konca osemnajstega stoletja do 1918*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Grafenauer, Ivan (1938–39). A. V. Isačenko, Narečje vasi Sele na Rožu. *Čas* 33/8–9, 280–283.
- Grdina, Igor (2004). Raziskovanje in bibliografija Brižinskih spomenikov. Oris raziskav. *Brižinski spomeniki = Monumenta Frisingensia: znanstvenokritična izdaja* (ur. Darko Dolinar, Jože Faganel). Ljubljana: Založba ZRC, 154–162.
- Grdina, Igor. (2017). *Pluti je treba. Kontraadmiral Bubnov ter njegove domovine in vojne*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo – ICK.
- Grivec, Franc (1908). *De unionis cum Russia conatibus. Acta I. conventus velehradensis*. Praga: Bohemorum.
- Hribar, Ivan (1984). *Moji spomini. II. del*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Isačenko, Aleksander Vasiljevič (1939a). *Narečje vasi Sele na Rožu*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- Isačenko, Aleksander Vasiljevič (1939b). *Slovenski verz*. Ljubljana: Pri Akademski založbi, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-XOB4W6Z8>.
- Jenštrle, Marko (1986). *Pogledi na Sovjetsko zvezo: zbornik*. Ljubljana: Republiška konferenca ZSMS in Univerzitetna konferenca ZSMS, 1986.
- Jesenovec, France (1939). A. V. Isačenko. Narečje vasi Sele na Rožu. *Dom in svet* 51/4, 237–239, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-VNZKV98U>.
- Kotnik, Janko (1939). Isačenko A. V., Narečje Vasi Sele na Rož. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 34, 135–136.

- Mihalčenko, Sergej Ivanovič (2014). Slovensko obdobje življenja Evgena Vasiljeviča Spektorskega (1930. leta): iz neobjavljenega gradiva. *Monitor ISH*. XVI/1, 177–193, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-OXTXT0PL>.
- Mihalčenko, Sergej Ivanovič, Tkačenko E. V. (2009). Spektorski v emigraciji (1920–1951). *Slavjanovedenie* 1, 14–24.
- Novak, Boris A. (2005). *Zven in pomen. Študije o slovenskem pesniškem jeziku*. Ljubljana: ZRI Filozofske fakultete.
- Perovšek, Jurij (2015). Odpoklic wranglovcev iz obmejne službe in njegov odmev na Slovenskem leta 1922. *Monitor ISH*, XVII/1, 7–20, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-AGRAL8GP>.
- Pipes, Richard (1980). *Struve. Liberal on the Right, 1905–1944*. Cambridge: Harvard University Press.
- Rokopisna zapuščina Franca Grivca (b. l.). Ljubljana, NUK, rokopisni oddelek: fond MS 1202 (mapi III in V).
- Smele, Jonathan D. (2015). *Historical Dictionary of the Russian Civil Wars, 1916–1926*. Volume I. Lanham, Boulder, New York, London: Rowman and Littlefield.
- Sokolov, Arkadij V. (2005). Formula inteligentnosti. *Voprosy filosofii*. No. 5, 57–68.
- Spektorski, Evgenij V. (2013). *Hristianstvo i kul'tura*. Moskva: Centr strategičeskoj konjunktury.
- Spektorski, Evgenij V. (2018). *Vprašanja moralne teologije*. Ljubljana: Inštitut Nove revije.
- Spektorski, Evgenij V. (2019). *Izbrane razprave*. Ljubljana: Pravna fakulteta, Inštitut Karantanija, Inštitut Nove revije.
- Theroff, Paul (2019). Paul Theroff's Royal Genealogy Site. *An Online Gotha: Obolensky*, <http://www.angelfire.com/realm/gotha/gotha/obolensky.html> (20. 10. 2019).
- Vidmar, Josip (1985). *Obrazi*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, Borec.
- Vošnjak, Bogumil (1928). *U borbi za ujedinjenu narodnu državu*, Ljubljana: Tiskovna zadruga.
- Wrigley, Chris (2006). *A.J.P. Taylor: radical historian of Europe*. London, New York: I. B. Tauris.
- Zadnikar, Gita (2014). Ruski emigranti v časopisnih bojih na Slovenskem. *Monitor ISH* XVI/1, 25–45, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-HGLLRYS>.
- Zadnikar, Gita (2015). Ruski znanstveniki na ljubljanski univerzi, ruski umetniki v našem gledališču: kulturno in znanstveno življenje v emigraciji. *Monitor ISH* XVII/1, 103–120, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-1HX3MS4K>.
- Zajc, Neža (2010). Aleksandr Dmitrijevič Bubnov. *Tvorci slovenske pomorske identitete* (ur. Andrej Rahten, Mateja Matjašič Friš, Nadja Terčon), Zbirka Življenja in dela, 6, Biografske in bibliografske študije, 4. Ljubljana: Založba ZRC, 11–30.
- Zajc, Neža (2011). Aleksander Trušnovič. *Med domom in svetom* (ur. Igor Grdina), Življenja in dela, 8, Biografske in bibliografske študije, 5, Ljubljana: Založba ZRC, 263–279.
- Zajc, Neža (2014). Fran Grivec (1878–1963) in ruske študije. *Monitor ISH*. XVI/1, 195–219, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-EQDYWOYO>.

- Zajc, Neža (2015). *Jezikovne etude, variacije in rime A. V. Isačenka: (ob treh „ljubljskih“ razpravah A. V. Isačenka)*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo – ICK.
- Zajc, Neža (2018). Uvod v osebno teologijo Franca Grivca: širina in namen Grivčevega preučevanja slovanske pismenost. *Bogoslovni vestnik* 78/4, 901–914, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-63LKUXYO>.
- Zenkovski, Vasilij Vasilevič (1997). Ideja pravoslavnoj kul'tury. *Aljfa i Omega*. No. 14, 324–329.
- Zenkovski, Vasilij Vasilevič (1999a). *Istorija ruskoj filosofii*. 1. del. Moskva, Rostov-na-Donu: Feniks.
- Zenkovski, Vasilij Vasilevič (1999b). *Istorija ruskoj filosofii*. 2. del. Moskva, Rostov-na-Donu: Feniks.

SUMMARY

FIRST-GENERATION RUSSIAN EMIGRANTS TO SLOVENIA: REPRESENTATIVES OF THE RUSSIAN INTELLIGENTSIA

Igor GRDINA, Neža ZAJC

The article provides the research on the lives of the first generation of Russian emigrants to Slovenia, which also represent the first contacts that Slovenian people had with immigrants in general. Based on published and manuscript materials, which enable an analysis of the period between the two world wars, the authors show the progress of the Russian intelligentsia who—as professors at the “young” University of Ljubljana—had gained the pick of their scientific and creative potentials. The life destinies of the counter-admiral A. D. Bubnov, the social philosopher and law expert E. V. Spektorski, and the philologist (a prominent linguist and a specialist in Slavic studies) A. V. Issatschenko are shown in more detail. The article also partially illuminates the lives of other Russian immigrants, focusing especially on the cultural contacts between Slovenians and Russians. The insightful survey demonstrates that, in fact, the Russian professors significantly built the future of Slovenian science. At the same time, it is evident that in Slovenia, they achieved possibilities for developing their spiritual and intellectual sources in a way that was, probably, practically impossible in other European countries in the complex and difficult interwar period in the first half of the twentieth century.